

ZPRÁVY

ČESKÉ SPOLEČNOSTI RUKOPISNÉ

2

Řada: VIII

ISSN 1213-9033

Prosinec 2015

Obsah

Články

Pavel Kolář: <i>Vysokoškolská studia Václava Hanky a padělaná vysvědčení</i>	21
Jiří Urban: <i>Tajemný Petre Octavian Zamfirescu</i>	28
Zdenko F. Daneš: <i>RK a Dukljanin</i>	30
Radomil Šolc: <i>O nejkratší písni RK aneb Satisfakce TGM,</i> <i>též Co nám po deseti letech vzkazuje Julius Enders</i>	33
Členské zprávy.....	41
Drobné zprávy	44

Vysokoškolská studia Václava Hanky a padělaná vysvědčení

PAVEL KOLÁŘ

Problematika padělaných vysvědčení Václava Hanky se nevyhnula ani divadelní hře České nebe, autorů Svěráka a Smoljaka. Jak zazní v úvodní přednášce této hry, Josef Dobrovský, který jako první zapochyboval o pravosti Rukopisu zeleňohorského (což je doloženo) si údajně vzpomněl, že Václav Hanka již jako student velmi obratně padělal svá vysvědčení. To je ovšem autorská fikce, protože s hypotézou o padělaných vysvědčeních Václava Hanky přichází až o 150 let později spisovatel Miroslav Ivanov.

Miroslav Ivanov¹⁾ si v literární pozůstalosti Václava Hanky²⁾ povšiml, že datace některých univerzitních vysvědčení neodpovídá době, kdy Hanka příslušný ročník absolvoval. Nejednalo se tedy o padělaná vysvědčení v pravém slova smyslu, ale o úpravu vrocení jinak pravých listin³⁾. Ivanov hledal příčinu tohoto padělatelského zásahu a přišel s tvrzením, že Václav Hanka byl špatným studentem a po absolvování tříletého kurzu filosofie, kdy pokračoval v navazujícím studiu práv, musel kvůli špatnému prospěchu přestoupit z Prahy do Vídně, kde předložil upravená vysvědčení, aby oklamal studijní oddělení Vídeňské univerzity.

Obrazu špatného studijního prospěchu Václava Hanky se přidržel později i historik Lubomír Sršeň⁴⁾, který uvádí, že Hanka zvládl dva ročníky filosofie, ale ve třetím ročníku jeho zápis v univerzitním katalogu chybí. Na právech mu studium údajně nešlo, proto přestoupil na Vídeňskou univerzitu, kde se prokázal vysvědčeními z filosofie se zfalšovaným datem vydání. Sršeň tedy přejímá hypotézu o špatném studijním prospěchu Václava Hanky, vytvořenou Ivanovem.

¹⁾ Ivanov M.: *Nepravděpodobné příběhy aneb Jak jsem dělal literaturu faktu*. Hradec Králové, Kruh 1990, s. 166–169.

²⁾ Literární archiv Památníku národního písemnictví (LA PNP), fond Václav Hanka, <http://badatelna.eu/fond/3871/zakladni-informace/>

³⁾ Nesouhlas vrocení není jediný příznak padělání. Na upravených vysvědčeních je v místě letopočtu patrně ztenčená papírová podložka, která se v průsvitu jeví jako světlejší místo na tiskopisu (razura?).

⁴⁾ Sršeň L.: Příspěvky k poznání osobnosti Václava Hanky. *Sborník Národního musea v Praze*, řada A – historie 63 (2009), s. 6.

Namen des Habe mitet.	Namen und Stand der Eltern.	Geburtsort. Wohnung.	Eitern.						Spendit. Bestimm. Ständer.	Semester
			Math.	Phys.	Chem.	Botan.	Geogr.	Histor.		
Václav Hanka			/	/	/	/	/	/		III
			/	/	/	/	/	/		

Obr. 1. Záznam Václava Hanky v katalogu III. ročníku filosofie (akademický rok 1811/12), 2. řádka (Archiv UK Praha).

Miroslav Ivanov i Lubomír Sršeň uvádějí, že publikované údaje čerpali z katalogů, uložených v Archivu Univerzity Karlovy. Pokud do těchto katalogů Karlo-Ferdinandovy univerzity ze školních let 1809–1816 opravdu nahlédneme, zjistíme tolik rozporů s publikovanými údaji, že je to až k nevíře. Předně, zápis Václava Hanky v katalogu studentů III. ročníku filosofie nechybí, jak uvádí Lubomír Sršeň (obr. 1). Miroslav Ivanov naopak uvádí, že Hankovy studijní výsledky ve III. a IV. ročníku práv nelze ověřit, protože se tyto záznamy z univerzitního archivu záhadně ztratily. To je ovšem další mylná informace. Katalogy z celé doby Hankova studia se zachovaly a jsou uloženy v Archivu UK, kde jsou badatelsky dostupné. Nechybí v nich žádný záznam o Hankově studiu, vyjma školního roku 1813/14, kdy studoval ve Vídni.

Pokud si záznamy z katalogů převedeme do tabulky a připojíme informace z archivu Vídeňské univerzity, vznikne nám celkový přehled o Hankových vysokoškolských studiích (tab. 1). Tyto údaje můžeme porovnat s údaji citovanými Ivanovem¹⁾. V I. a II. ročníku filosofie nechybí Hankovi jediná zkouška. Ivanov ovšem uvádí: „Hanka studoval velmi špatně, už v prvním ročníku filosofie propadl z řečtiny, ve druhém ročníku propadl z dějepisu a řečtiny.“ Ve III. ročníku filosofie chybějí Hankovi v katalogu známky z matematiky a fyziky a chybí mu i zkouška z řecké filologie. Pro obojí existuje vysvětlení. V pozůstatosti Václava Hanky jsou zachována vysvědčení z matematiky a fyziky z obou semestrů, které skládal Hanka patrně dodatečně. Z řecké filologie opravdu klasifikován nebyl, stejně jako řada dalších spolužáků. Filosofická studia byla společná pro budoucí právníky, lékaře i teology. Podle historika Josefa Petráně⁵⁾ dávala v té době školská reforma možnost studentům posledního ročníku filosofie individuálního výběru předmětů s ohledem na jejich budoucí praxi. Všechny zkoušky předepsané v záhlaví katalogu pro III. ročník filosofie nebyly tedy pro všechny studenty povinné.

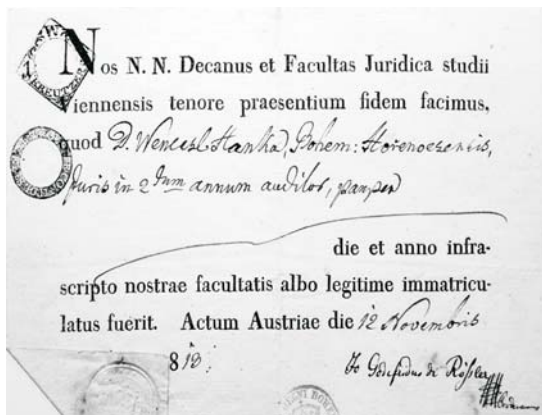
⁵⁾ *Dějiny Univerzity Karlovy. III, 1802–1918.* J. Havránek (edit.). Praha, Univerzita Karlova 1997, s. 69–70.

Tabulka 1

Studijní výsledky Václava Hanky během jeho vysokoškolských studií podle zachovaných vysvědčení a záznamů ve studijních katalogích.

ročník	místo	akademický rok	semestr	studijní výsledky
1. filosofie	Praha	1809/1810	I.	vykonal všechny předepsané zkoušky
			II.	vykonal všechny předepsané zkoušky
2. filosofie	Praha	1810/1811	I.	vykonal všechny předepsané zkoušky
			II.	vykonal všechny předepsané zkoušky
3. filozofie	Praha	1811/1812	I.	v katalogu UK chybí známka z matematiky a fyziky, v PNP vysvědčení dochováno
			II.	totéž, dále z řečtiny neklasifikov n stejně jako řada dalších (včetně J. Skleněčky) – řečtina nebyla povinn , poznámka v katalogu „ <i>Gutmüthig, nicht ohne Anlage und th... Verwendung für böhmische Sprache.</i> “ (<i>Dobromyslný, není bez nadání pro ... český jazyk.</i>)
1. práva	Praha	1812/1813	I.	vykonal všechny předepsané zkoušky
			II.	vykonal všechny předepsané zkoušky, pouze „ <i>Repetito examine aus dem ersten Kurse auch aus dem natur Privatrechte die erste Klasse</i> “ (<i>Opakování zkoušky z úvodního kurzu přirozeného soukromého práva.</i>)
2. práva	Víděň	1813/1814	I., II.	záznam v katalogu Vídeňské univerzity: „ <i>Mravy: dobré, nasazení: pilný, pokrok ve studiích: I.</i> “ Tomuto hodnocení odpovídá i vysvědčen z 25. srpna 1814 uložené v PNP.
3. práva	Praha	1814/1815	I.	vykonal všechny předepsané zkoušky
			II.	vykonal všechny předepsané zkoušky
4. práva	Praha	1815/1816	I.	vykonal všechny předepsané zkoušky
			II.	Opakování zkoušky z politologie (<i>scientiis politicis</i>) podle vysvědčen v PNP i podle katalogu AUK; nečitelný zápis – chybí zkouška

V prvním ročníku práv, který je klíčový pro přestup Hanky z Prahy do Vídně, Hankovi v katalogu nechybí jediná zkouška. Je zde pouze poznámka, že jednu ze zkoušek opakoval. To ale jistě není situace, která by Hanku nutila měnit vysokou školu a usilovat o podvodné přijetí ve Vídni. Ivanov uvádí dramaticky odlišná fakta, citují: „*Poněvadž v prvním ročníku práv v Praze měl ve školním roce 1812/13 ze čtyř předmětů tři nedostatečné, vzal si s sebou do Vídně na podzim*

Obr. 2. Potvrzení o imatrikulaci na Univerzitě ve Vídni (LA PNP).

1813 k zápisu do II. ročníku práv dvě vysvědčení z I. ročníku filozofie z Prahy, přepsané z 1810 na 1813. Počítal s tím, že si při zápisu nevšimnou, že místo „Juris.“ je nahoře napsáno „Philos.“¹⁾ Ivanovova hypotéza, že Hanka ve Vídni předložil k zápisu do II. ročníku práv zfalšovaná vysvědčení z I. a II. ročníku filosofie je nepředstavitelná. Především to neměl zapotřebí, protože I. ročník práv v Praze prokazatelně dokončil. Jaké doklady Hanka ve Vídni předložil, zjistit už nemůžeme, ale podle dochované imatrikulace z 12. listopadu 1813 (obr. 2) byl do II. ročníku práv ve Vídni bez problémů přijat. Těžko si lze představit, že by místo vysvědčení z práv podstrčil na studijním oddělení ve Vídni vysvědčení z filosofie (!). O Hankovi je přitom známo, že o pobyt ve Vídni usiloval, aby se mohl zapojit do redakční práce ve Vídeňských „českých“ novinách, což se také skutečně stalo. Také II. ročník práv ve Vídni absolvoval na výbornou, viz tabulka 1.

Jak jsme si ukázali, Václav Hanka nebyl špatným studentem a neměl důvod padělat svá vysvědčení, aby mohl přestoupit na práva ve Vídni. Ivanovovu hypotézu můžeme s klidným svědomím zamítnout. Důvody pro změnu vrocení padělaných vysvědčení nám ale stále chybí.

Podívejme se podrobněji na upravená vysvědčení a dále pak na vysvědčení, která obsahují na rubové straně poziční litery (obr. 3, 4). Poziční litery (tabulka 2) ukazují na to, že vysvědčení tvořila přílohu nějaké žádosti. Protože se tyto „přílohy“ zachovaly v pozůstalosti, k podání žádosti buď nedošlo nebo byly Hankovi vráceny. Pozičních liter na vysvědčeních si všimá i Ivanov a jejich využití spatřuje až po roce 1824, kdy z filosofie udělaly úřady dvouleté studium.

Obr. 3 Hankovo vysvědčení z III. ročku práv, na rubu „Lit. A“, vročení bez úprav (LA PNP).

Zeigniß
 Von Herrn des Hofrath Zeigniß
 nachfolgendes Zeugniß, daß Herr
 Václav Hanka absohlutistisch und
 vollkommen fließend auf die
 deutsche Sprache vorzüglich sehr
 geübt, daß er seine Muttersprache, die
 tschechische nicht nur geläufig und richtig
 spricht, sondern auch die ältesten
 Schriftsteller zu verstehen im Stand ist, von
 seiner Kenntniß der übrigen Mundarten,
 der polnischen, russischen, serbisch-illyrischen
 und sibirischen Sprache im Grunde
 in einigen Absätzen gegeben ist.
 Prag am 29. December 1818.
 Josef Dobrowsky
 Hofrath, Doctor in
 Rechtswissenschaften
 in Prag.

Obr. 3. Osvědčení Josefa Dobrovského, na rubu „Lit. H“, v textu absolvent „philos“ přepsáno na „juris“, vročení obtaženo (LA PNP). Překlad (M. Sadovská): *Osvědčení. Niže podepsaný potvrzuje tímto podle pravdy, že Václav Hanka, absolvent práv, prokázal s obzvláštní pílí znalost slovanských jazyků, a sice nejen svého mateřského jazyka – češtiny, kterou plynně a správně hovoří, ale je také schopen rozumět nejstarším rukopisům. V písemnostech prokázal svoji znalost ostatních nářečí – polštiny, ruštiny, srbo-illyřtiny. Praha, 23. prosince 1818. Josef Dobrowský, bývalý učitel Semináře v Hradišti na Moravě.*

Tabulka 2

Soupis vysvědčení s poziční literou na rubu a se změnou vrocení.

rubová strana	ročník	obor	semestr	předmět	vyhotoveno	změna
Lit. A	III.	práva	letní	Rakouské civilní právo	14.8.1815	ne
Lit. B	II.	filosofie	letní	Náboženská věda	30.8.1811	1813
Lit. C	II.	filosofie	letní	Praktická filosofie	30.8.1811	1813
Lit. D	III	filosofie	letní	Matematika a fyzika	30.8.1812	1813
Lit. E	II.	filosofie	zimní	Historie	5.4.1811	ne
Lit. H		Osvědčení		Dobrovský	23.12.1818	obtaženo?
	I.	filosofie	zimní	Náboženská věda	14.4.1810	1813
	I.	filosofie	letní	Matematika	3.8.1810	1813

Není ovšem vůbec jasné, jaká Hankova žádost by mohla souviset se změnou studijních předpisů. Pravděpodobněji byla taková žádost vytvořena již dříve, v letech 1819–1822, kdy Hanka uvažoval o odchodu z Muzea. O počátcích Hankovy kariéry ve Vlasteneckém muzeu literární historik Josef Hanuš uvádí⁶⁾: „*Od března 1819 byl Václav Hanka pověřen sepisováním muzejních sbírek za roční remuneraci 80 zl. k. m. Skrovný plat a neurčitost postavení působilo Hankovi těžké starosti a nutilo ho, aby se ohlížel také jinde. Tak r. 1819 a násl. ucházel se o místo kustoda při knihovně Lvovské, při knihovně vídeňské, pražské a olomoucké. Nejraději by ovšem zůstal v Praze a doufal, že přiměje hr. Kolovrata a hr. Šternberka k lepšímu platu. K tomu také došlo v roce 1821, kdy na přimluvu Kašpara a Františka Šternberka byl Hankovi ustanoven plat 600 zl. v.m. a 200 zl. v.m. na byt. Když v roce 1822 odmítl Hanka povolání do Olomouce s platem 800 zl. v.m., byl mu ve Vlasteneckém muzeu plat opět zvýšen a na pozici knihovníka obdržel za zásluhy definitivu.*“

Je tedy zřejmé, že Václav Hanka v letech 1819–1822 zvažoval odchod z Vlasteneckého muzea s příslibem lepších platových podmínek nebo alespoň touto možností hrozil, aby získal vyšší plat přímo v Muzeu. Musel tedy korespondovat s potencionálními zaměstnavateli a v této souvislosti připravovat i žádosti a shromažďovat k nim doklady o vzdělání a další doporučení. Ovšem ani tyto události nepřinášejí vysvětlení, proč by Hanka musel na některých vysvědčeních měnit jejich vrocení.

⁶⁾ Hanuš J.: *Národní museum a naše obrození, ke stoletému jubileu založení musea*. Praha, Národní museum 1923, s. 206–207.

Závěrečné shrnutí:

1. Autoři Miroslav Ivanov a Lubomír Sršeň uvádějí o vysokoškolských studiích Václava Hanky silně zkreslené údaje.
2. Václav Hanka byl podle záznamů z katalogů průměrný student a nepotřeboval měnit vysokou školu, aby se udržel na studiích.
3. Ivanovova hypotéza, že Václav Hanka upravoval vrocení svých vysvědčení, aby mohl kvůli špatnému prospěchu přestoupit z Prahy do Vídně, je neudržitelná.
4. Vysokoškolská vysvědčení a Dobrovského osvědčení, která obsahují na rubové straně poziční litery, byly patrně přiloženy k žádosti o přijetí do nového pracovního poměru mimo Vlastenecké muzeum někdy v letech 1819–1822.
5. Pro Hankovu úpravu vrocení na vysvědčeních nebylo nalezeno rozumné vysvětlení.⁷⁾

⁷⁾ Hypotetickou možností mohla být Hankova snaha, aby přílohy připravované žádosti o zaměstnání nebyly starší než například pět let (v roce 1818). U příloh charakteru vysokoškolského vysvědčení to sice nedává moc smysl, ale Hanka mohl být jiného názoru, zvláště pokud takto pochopil formální požadavky od svého potencionálního zaměstnavatele.

Tajemný Petre Octavian Zamfirescu

JIŘÍ URBAN

Svého času se spekulovalo, že pod uvedeným pseudonymem se skrývá orientalista Bedřich Hrozný. Ale domněnka se brzy opustila. Další hypotéza spojuje významného publicistu s osobou Ing. Cyrila Nebušky, člena České společnosti rukopisné, ani to není jisté. Třetím nepotvrzeným kandidátem je Vojtěch Adalbert Šanda, profesor dogmatiky a znalec orientálních jazyků.

Na rukopisné kolbiště vstoupil Zamfirescu brožurou *Oslí čelistí* vydanou v červnu 1936. V předmluvě tam o sobě píše takto:

Pisatel těchto řádků není znám ani obráncům, ani odpůrcům Rukopisů. Zachovává přísně incognito. Ví se pouze, že sudoval v cizině a žije delší dobu v Čechách. Proto píše i česky. Mnoho let pobyl v Orientě, kde naučil se různým jazykům, křesťanským i nekřesťanským. V debatě o slově „tábor“ se mu to výborně hodí.

První zájem o Rukopisy probudila v něm r. 1931 žlutá knížka JUDra V. Perka: „Rukopisy Královédvorský a Zelenohorský jsou pravé.“ Dozvěděl se v ní o celé otázce. Postupně seznámil se s výzkumy univ. prof. Mareše, univ. prof. Vojtěcha, s pracemi prof. J. Vrzalíka, J. Ev. Hanky, Fr. Koldy, J. Kuffnera a ostatní moderní obranou rukopisnou.

Útlá brožurka o 52 stranách obsahuje kromě stati *Oslí čelistí* ještě další, nazvanou *Satira o padělaném rukopise Turovském*. Vzbudila velký zájem a tak již v následujícím roce vychází druhé rozšířené vydání.

Zároveň Zamfirescu počíná publikovat ve *Zprávách Československé společnosti rukopisné*. V 5. čísle I. řady Zpráv, datovaném 1. července 1936, zahajuje článkem *O nejstarších dokladech slova „tábor“ z klinopisné asyrštiny*. Pak následuje dalších deset příspěvků, kde kromě problematiky slova „tábor“ řeší další otázky v těchto příspěvcích:

- *Vědecké autority a skutečnost* (I. řada Zpráv, č. 17–18)
- *Za pravdou Rukopisů. Napsal Ladislav Matoušek*. (I. řada Zpráv, č. 17–18)
- *O paralelách s hlediska realistického* (II. řada Zpráv, s. 9 a 30)
- *Podivný Titžův citát a doklad o „Táboru“* (II. řada Zpráv, s. 25)
- *Podivný Titžův výklad slova „der Teber“* (II. řada Zpráv, s. 59)

- *Kdo byl tajemný „Dobroslav“* (II. řada Zpráv, s. 68)
- *O paralelách s hlediska realistického* (II. řada Zpráv, s. 73)

Poslední Zamfirescův příspěvek ve Zprávách je z 10. června 1940 a nese název: *Je slovo „tábor“ v RK ohlasem tatarsko-mongolského válečnictví z XII. a XIV. století?* Tím Zamfirescova publikační činnost ve Zprávách končí.

Velkou pozornost Zamfirescu věnoval otázce slovanských run. K tomuto tématu publikoval v roce 1940 v *Národní výzvě* sedm příspěvků, jejichž názvy hodně vypovídají:

- *O runovém písmě slovanském* (15.6., pokračování 22.6.)
- *Veršovaný runový nápis slovanský z Velehradu* (6.7., pokračování 20.7.)
- *K datování veršovaného runového nápisu slovanského na hoře Veles-Turské u Kremnice* (27.7.)
- *Nejstarší runový nápis slovanský na Moravě z mladší doby bronzové* (26.10.)
- *Pravěký runový nápis slovanský v jihočeském Doudlebsku* (9.11.)

V prvním z uvedených příspěvků rozebírá možnou souvislost praslovanských run s Rukopisem zelenohorským následovně:

Dosud bylo často pochybováno, že staří Slované měli svoje písmo runové, čili správněji „řezy“ a „črty“, t.j. písmo řezané, ryté a črtané, vzdor tomu, že máme vzácné svědectví žáka sv. Cyrila a Metoděje, mnicha Chrabra z IX. století. Ten ve své známé staroslověnské apologii glagolského písma, zvané „Skazanie o pismenech“ z roku 900 napsal, že před vynalezením glagolice Slované neměli sice knih, ale že črtami a řezanými znaky čítali a věštili, byvše pohany....

Jest to vzácné svědectví pro pravost rukopisu Zelenohorského, kde „desky pravdatné“ mohly být právě nějakými runovými záznamy právními, vyrytými nebo vyřezanými na deskách dřevěných, takže správně mohly být zvány črtami nebo řezy. Podobně při hlasování mohlo se užívati črt k čítání hlasů. Námitka Pekařova v této věci proti pravosti RZ se vědecky vůbec nedá držet, poněvadž se zakládá na neznalosti fakt.

Nezdá se, že by znalost slovanských run u nás od dob Zamfirescových výrazně pokročila. Pozoruhodný je článek *Velestúr* od Ivana Šomjana (<http://tajne-dejiny.sgo.sk/?p=477/>), v němž autor krom jiného usiluje o odčinění křivd, které pramení z neopodstatněných obvinění z falzifikace.

RK a Dukljanin

ZDENKO FRANKENBERGER DANĚŠ

Chorvatská středověká literatura má zajímavý dokument známý pod různými jmény jako *Chorvatská kronika*, *Ljetopis popa Dukljanina*, *Dukljaninova chronika* nebo zkratka *Dukljanin*. Rukopis našel Papalić v Krajině, nedaleko Makarsky, někdy kolem roku 1500. Autor nám své jméno neprozradil. Víme jen, že byl katolickým knězem v Baru. Bohužel, rukopis se nám nedochoval. Naštěstí v roce 1510 byl text přeložen do latiny Markem Marulićem. Marulić asi psal cyrilicí, ale roku 1546 jeho překlad přepsal Kaletić latinkou. Originál Marulićova překladu se nedochoval, ale dochoval se Kaletićův přepis. Ten je uložen ve Vatikánské knihovně a slouží za podklad všem následujícím studiím tohoto dokumentu.

Kritikové dělí text na dvě části. První začíná autorovým vysvětlením, že jakožto stařec byl požádán ostatními duchovními dukelského arcibiskupství, jakož i jinými lidmi starými i mladými, aby své vědomosti zapsal pro jejich poučení a potěšení, a aby pověsti přeložil z jazyka slovanského do latiny. (Tady něco neklape: v jaké řeči byl sepsán rukopis, který našel Papalić? Psal-li Pop Dukljanin latinsky, proč by Marulić text překládal?) Pokračuje líčením vpádu Ostrogotů a jejich válkami s říší Velkomoravskou a Chorvatskou, které snad spadají do desátého století. Zdá se, že tyto informace jsou „z druhé ruky“. Druhá část dokumentu je vlastní vypravování autora. Obsahuje dějiny Slovanů na pobřeží Jaderského moře v oblasti mezi řekou Neretvou a hranicí Albanie. Rački klade vznik kroniky do období mezi rokem 1143 a 1153.

Na první kritiku nečekal *Dukljanin* dlouho. Již v polovině šestnáctého století napsal Lucić spis *Ioannis Lucii Notae ad historiam presbyteri Diocletis Regnum Slavorum dictam* (Jana Lučiće Poznámky k dějinám kněze djuklanského zvaným Království slovanské) a od té doby je tato kronika neustále předmětem studia. Mezi staršími autory jsou Cervarius Tubero a Mauro Orbini. V devatenáctém a dvacátém století se mu věnovali Franjo Rački, Ivan Črnčić, Nikola Radojčić, F. Šišić, Slavko Mijušković, Nikola Banašević a jiní. Mezi českými autory se mu věnoval Lubomír E. Havlík¹⁾.

¹⁾ Havlík L.E.: *Dukljanská kronika a Dalmatská legenda*. Praha, Academia, 1976

Celkem se dějepisci shodují na tom, že jakožto zdroj historických informací tato kronika velkou cenu nemá. Snad jenom Imre Boba ve své nesmírně zajímavé knize *Moravia's History Reconsidered* (The Hague, Martinus Neijhoff 1971), kde klade velkomoravský Velehrad do dnešní Mitrovice, používá Dukljaninovy kroniky, aby vysvětlil zmatek kolem osoby krále Svatopluka.

Mne zaujaly některé pasáže textu, které připomínají pasáže v RK. Je to především popis bitvy s Řeky v 38. kapitole. Princ Dobroslav, vnuk svatého Vladimíra, žije ve vyhnanství, zatím co Srbsko je pod řeckou nadvládou. Řekové Srby sužují, jejich ženy a dcery znásilňují, tak Dobroslav se svými pěti syny v jednom dni povraždí všechny řecké magnáty v celé Dalmácii. Dalmatinci jsou nadšení a zvolí si ho za krále. Ovšem byzantský císař jejich nadšení nesdílí a vyšle prince Armenopola s velkou armádou, aby Dobroslava a jeho syny ztrestal. Armenopolova armáda táboří nedaleko Dobroslavova sídla. Dobroslav se synem Radoslavem pobíjí strážce, vniknou do Armenopolova tábora od západu a Radoslav „*pervenit ad Ducem, quem cum recognovisset, gladio percussit, atque de equo in terram projecit; quod videntes Graeci in fugam converti sunt*“ (proniknul k princovi, a když jej poznal, probodnul ho mečem a svrhnul s koně. Když to Řekové viděli, dali se na útěk). Tato pasáž připomíná scénu, kde Jaroslav taky pronikne do tábora Tatarů, taky probodne jejich prince, ten taky spadne s koně, načež se Tataři taky dají na útěk. V obou scénách následuje velké mordování utíkajících.

Další podobnost nacházím o něco dále: byzantský císař vyšle novou armádu, posílenou vojsky sousedů Dobroslavova království. Velení je svěřeno Luttovidovi, „*principi Regionis Chelnani*“ a jakémusi Cursiliovi, „*qui illis diebus Durachiam totamque terram Durachiorum tenebat*“ (který tou dobou držel Drač a všechno dračské území). Luttovid a Cursilius mají za úkol zmocnit se Dobroslava i jeho synů. Ti se se svým vojskem soustředili „*in Cermoniza*“ a hrozí jim, že je Cursilius napadne zezadu. Dobroslav vidí, že v otevřené bitvě by byl poražen, tak rozešle své vojsko po okolních horách a rozkáže jim, aby v pravý čas troubili na „*troubu a rohy*“ (podobnost s turnajem u kněze Zálabského?) a tak působili dojmem, že sami nepřátele obklíčili. Dobroslav s „*Goyslauem a Radoslauem*“ o půlnoci vpadne do nepřátelského tábora. Jeho vojáci po okolí troubí, Řekové se domnívají, že jsou obklíčeni silnou armádou, a dají se na útěk. Zmatek panuje i ve vojsku Dobroslavově: syn Goyslaus ho ve tmě nepozná a srazí ho s koně, ale otec není raněn a odpustí mu to. Princ Luttovid vyzve Goyslava na souboj. Oba se dostaví se dvěma vojáky a „*unus ex Goyslavi militibus nomine Vdobic impetum faciens in Luttovid Principem percussit eum, et in terram projecit*“ (jeden z vojáků Goyslavových, jménem Udobíc, zaútočil na Luttovida probodnul ho a srazil ho na zem). Nepřátelé se domnívají, že je jejich velitel zabit a prchají. Luttovid, ač raněn, se zmocní koně a prchá. Goyslaus celý den pronásleduje a morduje prchající nepřátele.

Noční přepadení má hodně společného s vyhnáním polské posádky z pražského hradu. Ale hlavní podobnost vidím mezi touto bitvou a Zábojem. Nejen souboj mezi oběma veliteli, ale hlavně podobnost jmen mne upoutala: Luttovid = Luděk, Goyslavus (Vojislav?) = Slavoj, Udobić = Záboj. Máme pouze latinisovaná jména slovanských bojovníků: není vyloučeno, že jejich skutečná jména zněla ještě podobněji jejich českým protikladům.

Co z toho plyne? Skeptik namítne, že v obou případech jde o tentýž druh středověkého válečnictví a že podobných paralel jsou kroniky plny. Odpůrci starobylosti RK asi usoudí, že věc „nade všechny pochyby dokazuje,“ že Václav Hanka *Dukljanina* použil k svému „podvrhu“.

Já se domnívám, že autorem textu RKZ není Čech, ale vzdělaný Jihoslovan žijící v Čechách nebo na Moravě. Dobře znal starou češtinu. Byl odchovancem srbského nacionalismu známého z hrdinských zpěvů o kralevisi Markovi. Do Čech mohl přijít jako student Karlovy university, nebo jako uprchlík před Turky. (Hromadné utíkání je dokumentováno v dobových spisech.) Zjistil, že Čechům schází hrdinská epická poesie, jakou znal ve své vlasti a jaká byla tou dobou na Balkáně „v módě“. Tak se pokusil mezeru vyplnit. Použil formy a námětů, které mu byly blízké, ale přizpůsobil je české historii a českému bájesloví.

Mám-li pravdu, pak jsou RKZ z doby kolem roku 1500, tedy z doby nálezů a překladů *Dukljanina*. Jejich vospělý jazyk, poetická invence, básnická forma, podobnosti s Hájkovou kronikou, jihoslovanské prvky, některé anachronismy, jakož i veškeré argumenty přírodovědecké nekladou mé domněnce žádné překážky.

O nejkraší písní RK aneb Satisfakce TGM, též Co nám po deseti letech vzkazuje Julius Enders

RADOMIL ŠOLC

Od narození Tomáše G. Masaryka, hlavy protirukopisného povstání, uplynulo již 165 let. Jeho protějšek, Julius Enders, by se byl letos dožil pětadevadesátky; ale již rovných deset roků není mezi námi. Věřme, že ani po uplývajících letech, slova obou vědců nezapadnou v zapomnění. Přesto si je připomeňme, dnes ve znění ne tak dobře známých, mnohde neobvyklých.

Jako odrazový můstek se nám k tomu výtečně hodí jedna z rukopisných písní. O Záboji a Slavoji. Vždyť i dnes by měl její děj kulaté narozeniny: už 1210 let tomu¹⁾. Kdoví?

Ano, kolem básně-písně Rukopisu královédvorského, krátce zvané Záboj, se mnohdy chodí po špičkách. Hned jména našich hrdinů jsou všeobecně brána dost rozpačitě. Přední – ne-li dokonce první – odbornice v této oblasti, PhDr. Miroslava Knappová, CSc., pod přímou patronací předního češtináře, prof. Dr. Vladimíra Šmilauera, DrSc., tato jména do 13. století ještě nezná. Ve svém Slovníku²⁾ k nim poznamenává:

Záboj, novější české jméno vytvořeno autorem padělaného Královédvorského rukopisu; protějškem jména je doložený Předboj³⁾. Někdy se jméno považuje za obdobu německého jména Gera Id, tj. „kopiník“⁴⁾. U nás dnes voleno výjimečně ...

Slavoj, novější české jméno (utvořené patrně autorem Královédvorského rukopisu, pod jehož vlivem se jméno rozšířilo). Lze je vyložit jako „slavný“. Někdy se považuje za českou obdobu německých jmen Lotar, Rupert ... u nás dnes užíváno ojedinelé.

¹⁾ Nesměrák (Rukopis královédvorský a zelenohorský. Praha, Neklan 1997) udává: „Okolo roku 805 vrhlo francké vojsko vedené Ludkem do Čech, aby se pokusilo pohanské Čechy christianizovat. Obránci vedení Zábojem a Slavojem, však královské francké vojsko na hlavu porazili.“

²⁾ Knappová M.: *Jak se bude jmenovat?* Praha, Academia 1998.

³⁾ Předboj – též známá víska u Neratovic. Předbor – staročeská vladycká rodina s první zmínkou z roku 1413.

⁴⁾ Kopiník – historický název vojáka ozbrojeného kopím. Podobně i „lučičník“. V renesanční Itálii kopiníky byli proslulí „lancieri“.

Přesto všechno je báseň vskutku mimořádné dílo. Předně vybočuje z rukopisné řady, v níž máme, zhruba řečeno, údaje někdy doplňující staré kroniky a pověsti. A navíc, mimo něj jsou to písně plné poezie a dramatičnosti. V zachované rukopisné sbírce bychom přitom napočítali snad šest rozličných básnických útvarů shrnutých do pouhých dvaceti a čtyř stránek.

Nelze se proto divit, že se tu na jevišti literárních dějin objevila postava nevěřícího Tomáše, ve skutečnosti téhož křestního jména, Masaryka. Filozofa, ideologa, dopisovatele pokrokových listů, historika-amatéra (byl sociologem), navíc čerstvého vysokoškolského učitele. Dnes bychom ho mohli ohodnotit též co investigativního novináře, novináře dnes nejžádanějšího.

Vždyť ta proslulá „investigace“ trochu pozměnila svoji náplň, Původně, v antickém Římě, se nám představovala co „úřední vyšetřování, pátrání, zkoumání, prohlídka, výzkum“. U psů pak co „vyslídění“. Snad právě proto se novinářům tohoto ražení dnes říká prostě „čmuchalové“. Právě proto bývají dnes mnohdy a mnohde pro jistotu na ulici hned odstřeleni. Masaryk byl ovšem bohudíky něčeho podobného ušetřen z prostého důvodu, neb ještě žil v době buržoazní demokracie. To jen občas se na něho někdy někteří jeho žáci ošklivě zaškaredili.

A tak se Masarykovi najednou v hlavě rozsvítilo, že snad ani není možná – a to měl teprve léta Kristova – že by se tu v té české kotlině mohlo najednou vytvořit Cosi. Dílo odporující jeho realistickému smýšlení, dokonce česky psané. S prvními českými výrazy, s prvními, vesměs jen osobními jmény, se přece (tvrdí se) setkáváme až v rozmezí 11.–13. století. Náš první souvislý text, samozřejmě že ještě latinský, je (přece, snad?) z let 992/4, Křišťanova Kronika Česká. A skutečným protějškem by mohl být až Dalimil, pamatující Jana Lucemburského.

A zatím měl před sebou náš čmuchal, později všeobecně nazývaný šťoural, zlomek díla dokonce z posledních let pohanských a konče až „rytírnou“ z dob Přemysla Otakara II. Tím je dáno, že bylo sepsáno nejdříve koncem XIII. věku. Pokud – ovšem tak dlouho očekávaná chemická zkouška neurčí něco jiného.

Tak nějak uvažoval náš šťoural. Ale protože neodborník, za sebe nastrčil lingvisty. (Ostatní vědní obory by ho totiž mohly šeredně zklamat.)

Předejme proto teď Juliu Endersovi⁵⁾:

Úloha Masarykova ve starém sporu: Masaryk nerozmetal nic, třebaže se to tak formuje. No, něco přece: totiž duchovní a mravní základy, na nichž stála naše národní společnost před vystoupením realistů, pozitivistů, masarykovců

⁵⁾ Julius Enders. *Sborník vzpomínek a statí*. K. Nesměrák (ed.). Praha, Česká společnost rukopisná 2010.

– nebo jak to chceme nazývat. Masaryk ovšem celou protirukopisnou akci nebo spíše spiknutí organizoval, řídě se přáním vídeňské vlády, která mu za to zprostředkovala nebo zajistila místo na pražské univerzitě a která ho patrně i podporovala finančními prostředky. Dnes se nám to možná zdá nevěrohodné, ale tehdy v době vypjatého národovectví a česko-německých konfliktů se věci jevíly zcela jinak.

Masaryk sám zasahoval do různých otázek dávného sporu, a to i v oborech, v nichž naprosto nebyl doma. Psal úvahy jazykovědné, historické, kulturněhistorické, estetické i sociologické. Tyto mu seděly ještě nejlépe; dodnes se operuje poměrem pohanství a křesťanství u starých Čechů na přelomu obou období, třebaže ovšem jsou Masarykovy názory vyvráceny i zde. Ještě hůře pochodil v ostatních disciplínách. Vezmete-li do ruky třeba známý soubor statí o Rukopisech, o „dnešním stavu poznání“ (vyšlo to v Muzeu v roce 1969), shledáte, že Masaryk je tam vyvrácen buď přímo nebo jaksí mezi řádky. Děje se to ovšem nadmíru šetrně, zcela v jiném duchu než polemika proti obráncům.

Je ovšem zarážející, že ještě po jednom stu a dvaceti letech jsou mezi námi uznávaní vědci, byť světového formátu, kteří se na celou otázku neumějí podívat jinak než z tohoto jednostranného pohledu. Jen vizme příklad⁶⁾:

Patriotismus a nacionalismus – zejména v rámci politického romantismu 19. století – přinesly nová i stará božstva, nové mýty a nové oltáře... Kult národa se leckde rychle odpoutal od křesťanské tradice a přimkl se k nějakému novopohanství. U nás v „boji o Rukopisy“ zabrousil do vybájené slovanské mytologie ...

Tak jsme se zase vrátili k písni jak krásné, tak zanedbávané, zvané Záboj. S ní ještě narážíme na další jméno, u nás ne příliš užívané, zde dokonce představující hlavu cizáckého uchvatitele – byť v počestně podobě²⁾:

Luděk, původem česká podoba (germánského) jména Ludvík, tj. „slavný válečník, proslavený v boji“ ze staroněmeckého „hlút + wig“. Německá podoba Ludwig. Běžně užíváno dnes spíše jen díky rodinné tradici.

Ale dnes se podívejme na Záboje a Slavoje jinak. Pokud možno zastavit se na místě předpokládaného bojiště. S všeobecným úvodem našeho investigativního

⁶⁾ Halík T.: *Prolínání světů. Ze života světových náboženství*. Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2006.

šťourala. Psala se léta pětatřicátá. Uplynulo právě půl století od známých bojů. A TGM začal v závětrí lánského zámku hodnotit svůj bohatý život. Sám pro sebe i pro svůj věrný stín, Karla Čapka⁷⁾:

„Co jste dělal v devadesátých letech?“

„Chyby,“ děl prezident lakonicky. A tím považoval věc za odbytou.

Leč ještě tím nebylo lánského pána sebezpytování ukončeno. Čapek již před tím:

nechal uplynout přiměřenou chvíli mlčení, a pak spustil: „Jak to bylo vlastně s tím rukopisným bojem?“ Prezident potřásl hlavou. „Nepěkné“, řekl po chvíli a začal si čistit skřípec. Pisatel čekal, co přijde dál. Pan prezident zvedl oči. „Četl jste dnešní noviny? Všiml jste si tam toho a toho –“ A pak už byla řeč o všem možném, jenom o rukopisném boji ne.

Nedlouho poté vyšlo v důstojné výpravě dílo jak zhruba shrnující poslední poznatky týkající se RKZ, tak uvedlo jejich původní znění i s převodem, se zásadními ilustracemi některých českých ilustrátorů, a konče ještě některými spornými památkami a ukázkami překladů Rukopisů. V úvodu mělo anketu Rukopisného fondu vědeckého. O příspěvek – na čelném místě – byl požádán samozřejmě tehdy více jak pětadesátiletý strůjce celé rukopisné patálie. Současně s ním i desítky těch, „kdož jakýmkoliv způsobem kdy zasáhl do otázky rukopisné“. Taktní redakce uvedla jen ony, kteří ve slušnosti, tak či onak, odpověděli. Bylo jich sedmnáct. Poznali jsme mezi nimi například Václava Flajšhane, Jaroslava Hilberta, Františka Mareše, Arne Nováka, Josefa Šustu a další. Ale nás především zaujala odpověď tehdejší hlavy státu⁸⁾:

Kancelář presidenta republiky dovoluje si Vám sdělit, že předala panu prezidentovi obsah Vašeho dopisu ze dne 13. listopadu 1935 a podala mu zprávu o anketě, kterou chystáte k jubileu padesátého výročí zahájení bojů o pravost Rukopisu královédvorského a zelenohorského. Pan prezident se nehodlá zúčastnit ankety a žádá, abyste jej laskavě omluvili.

⁷⁾ Mlčení s T.G. Masarykem, 4. kapitola z Čapek K.: *Hovory s T.G. Masarykem*. Praha, Československý spisovatel 1990.

⁸⁾ *Rukopis královédvorský a zelenohorský*. J. Karlík, V. Seykora (ed). Praha, Rukopisný fond vědecký 1936.

Jsmo přesvědčeni, že k „otevření skalní otázky“ nemůže lépe přispět než „nás“ Julius Enders. Je září 1998 a z Malé Morávky se rozpomíná⁹⁾:

Vždyť já krajinu, v níž leží i hrad a les, Skála, Černý les, také nadmíru dobře znám. Za svých dětských, a studentských let jsem tam trávil po osm let část prázdnin nebo celé. Bydlili jsme v Přešticích v hotelu U legionáře, který už asi neexistuje. Býval na rohu hlavní třídy, která běží od památného Dienzenhoferova kostela dolů na přeštické náměstí. Byl tam roh, který platil za postrach motoristů. Poblíže byla úzká ulička k řece Úhlavě, přes lávku se přešlo do luk a polí a potom i do lesů a vrchů, jež si ještě dobře pamatuji. Strážov (918 m nadmořské výšky), Ticholovec (480 m), Jindřín (snad 528 m), Černý les o něco málo vyšší. A za nimi už Tuhošť (594 m), Běleč (708 m), Bělýšov (nějak okolo 690 m), Doubrava (724 m). Dobrovského a Šmilovského kraj. A ještě jiné pamětihodnosti: kostelík Vícov („nejstarší v Čechách“); dělal jsem si z toho legraci, kolik těch „nejstarších“ kostelů vlastně je. Ale je nebo byla skutečná rotunda. Na toto místní jméno si vždy vzpomenu, napadnou-li mě „Věščby vitzovy“ z RZ. Nedává mi to pokoj. Za zmínku stojí též obec Lužany, kde kdysi bydlil a působil velebný příznivec věd a umění Hlávka. O podporu z nadace jím založené kdysi žádala naše Společnost a dostala odpověď, že bychom musili předložit příznivý posudek od některé z domácích nebo zahraničních vědeckých institucí. Jo, už vidím naše vědatory, jak piší takové doporučení, až se jim uši nad hlavami třepetají, a slyším zlatáky, jak cinkají, hrnouce se z poloprázdné státní nebo nadační pokladny. Vzpomínám tu na Flajšhansu, který prý psal svou obranu RK v naději na 10 tisíc zlatých od Hlávky, dokáže-li pravost Rukopisů. Nevím, jak to dopadlo.

Černá Skála je opravdu mohutná zřícenina. Matka měřila její zdi parapletem a shledala, že jsou tak široké jako u hradu Rábí mnohem impozantnější než třeba Zvíkov, chloubu Písečáků. Ten ovšem úpravou toku řeky Otavy ztratil všecku romantiku a do něj se dnes chodí jako do nějaké sešlé hospody u rybníka, totiž umělého orlického jezera. Kolem hradu nad soutokem s Vltavou jsou též bulžňníkové skalní útvary. Jsou působivé, i když na pohled mnohem menší než Prachovské skály. Snad se to dodnes jmenuje „Loupensko“, i když nějací mudrci psali na prvorepublikánských mapách „Hloupensko“. To je obvyklý jev, snad snaha o to, abychom vypadali male a hloupě. Proto také byl „obr“ odvozován od Avarů, „vítěz“ od Vikingů, „kmet“ od „comes“, „kněz“ od „kuninka“. Nemohl obstát „ot“, ale vždy jen „otec“, nebyl Libušin „stol“, ale jen „stolec“, nebyl „prapor“, ale jen „praporec“. „Čaroděj“ byl nahrazován pohádkovým „čarodějníkem“,

⁹⁾ Citáty ze soukromé korespondence.

místo „bolný“ se říkalo jen „bolavý, bolestný“ a já nevím co ještě. Jsou to výklady nebo etymologie sporné nebo naprosto mylné.

Lokalizace Zábaje je snad Píčová.

Ale teď mám další překvapení: kdysi jsem se o tom bavil. S kým? Se Šonkou, který do tohoto kraje jezdil jako student také! Zastával teorii, že Černá Skála byl strážný hrad, který měl bdít nad bezpečnou dopravou po blízké obchodní cestě. Soudil, že dominantou Zábaje (šedý, modrý vrch) by mohl být leda Ostrý. Ale ty dvě řeky mu nevycházely. Tuto potíž by bylo možné překonat výkladem (který snad je mým, ale spíše jej také podal již některý ze starších obránců), že by to mohl být miněň Dunaj, jež překračuje jak Zábaj, tak Slavoj. Spíše mi vadí, že by se jízdni pronásledování dalo přes šumavské hory, jistě mnohem divočejší než dnes, a že by to náš pěvec blíže nepopsal.

Jméno Ticholovec se vykládalo lidovou etymologií: matka prý napomínala dítě „ticho, lovec jde“. To měl být sv. Vojtěch¹⁰⁾, a skutečně jedna stráž tohoto kopce se tak skutečně nazývala. Nevím, co by byl Vojtěch, takto světec, který je mi z našich nejméně sympatický, lovil zde raky a ryby v Úhlavě, jichž tam bylo v době mého mládí hojnost. Nebo pohanské duše?

Zábaj je vsuktku skvostné dílo. Nelze je proto přechíst jedním dechem. Co je v něm obratů, myšlenek nutících k zamyšlení, v duchu nutících k opakování. Široko daleko po staletích nezáříme něco podobného. Natož u nás do počátku 19. století. Snad právě je Palacký proto nepovažoval za historický podklad, poznamenav, že tu spíše „pracovala fantazie básníková“. Kdo by se nezasnil nad Mánesovou vlastní, bezmála karikaturou, lavírovanou perokresbou Sen z roku 1869: zmožený Mistr tu usíná obklopen múzami, inspirující ho k dokončení návrhu praporu s heslem „Pěnce dobra milují bozi ...“.

Ano, v básni je zdaleka více poezie a dramatickosti než prokazatelných údajů. Už před desetiletími se strhla kolem nich rozepře – tentokrát odborná. Začneme jí a současně i skončeme, skrytou pod módním slůvkem „tajemství“, zde ukrytým již v první větě Rukopisu: „S črna lesa vystupuje skála, na skálu vystúpi silný Zábaj...“. Tak ji alespoň například uvádí Karel Nesměrák¹⁾. Ale Jan Vrzalík¹¹⁾ ji představuje jinak: „Z črna lesa vystupuje Skála...“ Ale stačí krátká procházka z Přeštic do lesů a již procházíme svahy polesí dodnes zvaného Černý les korunovaného hradem stále zvaným Skála. Ano, hrad byl vsuktku založen na

⁹⁾ Citáty ze soukromé korespondence.

¹⁰⁾ Svatý Vojtěch (957?–997), druhý český biskup, se zde skutečně zdržoval při návratu od papeže v roce 992. Dodnes se v okolí Zelené Hory setkáváme se stopami jeho pobytu. Byly po něm zvány studánky, stavěny kapličky, máme i kameny s otisky jeho těla.

¹¹⁾ Vrzalík, J.: *Poučení o nepadělaných Rukopisech*. 2. vydání. Praha, nákl. vlastním 1934.

výrazném skalisku–ostrohu; ale až LP 1318 Vilémem Švihovským, aby po dvoustech a padesáti letech zpustnul. Tak to čteme v *Uměleckých památkách Čech* z roku 1980. Či v *Ottově naučném slovníku*, sv. XXIII, již o čtvrt století dříve.

Je nám tu líčeno, že na straně ostrohu „*stále ještě zříme starobylé valy, příkopy a studnu neztotožnitelného původu*“. Jsme tu s nimi utopeni v hlubinách 9. věku. Tak nás nechává bez odpovědi uvažovat i Sedláček ve svých *Hradech a tvrzích českých*, dosud nepřekonaných, dodáváje: „*O staročeském původu svědčí i to, že země vybraná z příkopů nasypána byla na vnitřní stranu...*“

Znovu se začítáme do Enderse⁹⁾:

Není to romanticko-sentimentální Ossian, ke kterému nesmyslně Rukopis někdo přirovnává, oživený duchy a přízraky, přírodou, ale dílo i náramně realistické až naturalistické. I poměr osob v něm vystupujících k okolí je zcela jiný. Náš Rukopis je zpracován jaksi bezprostředně: vždy je tu jedinec vedle jedinice, tedy třeba Zbyhoň a holub, řeka a Zbojovo vojsko, uvadlá růže a dívka atd. Tak z nich vyplynuly ony typické slovanské paralely. Postavy jsou tu vytvářeny pevně a samostatně...

Je až zarážející, nechceme říci ba prostoduché, když autor statě v *Ottově slovníku*, básník Jaromír Borecký¹²⁾, chtěje snad znevážit původnost Rukopisu,

¹²⁾ *Ottův slovník naučný* XXVI, str. 1038. Srv. s článkem Šolc R.: Lindův Sternberg aneb Rok výroční též Tajemství známé dvěma. *Zprávy České společnosti rukopisné* V/16 (27.3.2001), str. 1.

tvrdí, že „romantické epos je v duchu Lindovy Šárky“. Zde by byly na místě nejméně tři vykřičníky.

Přesto se jejich kráse uměl přiblížit současník verši¹³⁾:

*... Žár dusný, v kterém ztrnule spí všecko
jak zakleto: ni tráva nepohne se ...
Sem tam se dubů větve rozdělily
a obzoru část objevily zraku.
Jen lesy, lesy, lesy nekonečné,
z nichž trčely jen hroty černých skalín
nebo holý strom, s kterého slét časem
svým těžkopádným vírem černý havran ...*

Jak ušlechtilými, vybranými slovy, byť trochu rozpačitými, se vyrovnává s módním „tajemstvím“ náš třetí poeta, Vrchlický; na rozdíl od nedůstojně skončivších „odborných týmů“ sedmdesátých let. Sám, ve Skepsi našeho věku.

Snad, možná, sotva, nikoliv.

K rukopisnému rozpomínání je vhodná i zmínka o rodinných schůzkách staropražské rodiny Králíčkovy¹⁴⁾. Architekt Emil Králíček se po letech stal přítelem a společníkem mého otce Rudolfa (mimochodem starého člena Rukopisné společnosti). Od něj jsem také slyšel následnou příhodu.

Vzpomínaný básník byl jedné soboty posledních let 19. věku návštěvou u svých přátel Králíčkových, když do poklidné pohody nečekaně vtrhl sluha Národních listů. Možná, že to bylo ještě za éry Julia Grégra a Gustava Eima, když udýchaně hlásil: „Zítřa vychází literární příloha a pan Vrchlický nám do ní slíbil titulní báseň – ale redakce ji dosud nemá. Ted' jsem rád, že jsem zde u vás pana Vrchlického přinatrefil.“

Básník přikýval. „Zapomněl jsem jako na smrt.“ Pak si vyžádal papír a pero a na dvacet minut zmizel v sousedním pokoji. Poté čekajícímu sluhovi předal popsaný list. Po jeho odchodu Vrchlický jen poznamenal: „Napsal jsem do nedělního vydání znělku Rože. K ní mne inspirovala nejen kytice ve váze na stole; ale současně i vzpomínka na Růži z Rukopisu. Má bezmála týž počet veršů. Vzpomínáte přece na její první slova: Ah, ty růže, krásná růže, / proč jsi raně rozkvetla?“

¹³⁾ Vrchlický J.: *Mythy, cyklus prvý*. 3. vydání, Praha, J. Otto 1894.

¹⁴⁾ Grégr J. (1831–1896): „vlčí duše“ Národních listů. Arch. Králíček (1877–1930): secesní a kubistický architekt, člen Jednoty umělců výtvarných, projektant vedle činžovních domů ještě hotelu Zlatá husa, Adamova lékárna a Ledového paláce s divadlem Rokoko na Václavském náměstí, obchodního domu Diamant v Lazarské ulici. Ing. Šolc R. (1887–1972): společník arch. Králíčka. Eim G. (1849–1897): stálý a nepřekonatelný dopisovatel, úvodník a „lomozivý“ kritik, člen redakce Národních listů.

Členské zprávy

Zpráva o XXII. řádné valné hromadě České společnosti rukopisné

Valná hromada se konala v sobotu 25. dubna 2015 v salonku restaurace *U dobré myšlenky* v Praze 2, Trojické ulici. Pro onemocnění předsedy Karla Nesměráka řídil jednání jednatel Jiří Urban dle programu vyhotoveného předsedou.

Jednání bylo zahájeno v 13.15 za účasti dvanácti členů. Po krátkém uvítání přítomných následovala zpráva o činnosti předsedy a jednatele za rok, uplynulý od minulé valné hromady. Následovala podrobná zpráva knihovníka a archiváře Jaroslava Gagana o stavu knihovny a přístupnosti archivu. Kolegyně Dana Mentzlová pak seznámila přítomné se stavem účtu, jeho čerpáním a přírůstkem.

Poté bylo přikročeno k rozpravě o nových stanovách a provedeno tajné hlasování. Návrh nových stanov, který byl dán přítomným k dispozici a který byl dříve zrozeslán po internetu, byl jednomyslně schválen dvanácti hlasy přítomných.

Následně bylo přikročeno k volbě nového výboru formou tajného hlasování prostřednictvím hlasovacích lístků. Na období 2015–2017 byl zvolen výbor v tomto složení:

- předseda: RNDr. Karel Nesměrák, PhD.
- jednatel: Ing. Jiří Urban
- knihovník a archivář: Ing. Jaroslav Gagan
- pokladník: Mgr. Dana Mentzlová
- revizor: Ing. arch Radomil Šolc

Další hlasování bylo zaměřeno na výši členských příspěvků. Hlasování nebylo tajné a vyústilo v jednomyslné zachování současného stavu.

S odborným referátem se přihlásila Dana Mentzlová. Podala výčet jazykových námitek k RKZ. Jiří Urban připomenul životní jubilea F.X. Prusíka (1845 až 1905) a zejména jeho publicistickou činnost v časopise *Krok*. Radomil Šolc seznámil přítomné s některými pasážemi brožury *Báseň a počítač*, orientované na otázky versologie, v jejímž závěru je odstavec s nadpisem *Kdo napsal Rukopisny? V následné diskusi připomněl Jiří Beránek některé skutečnosti ze života Rukopisné společnosti v době Protektorátu a době poválečné. V této části*

programu se též zvažovaly možnosti a způsoby informování veřejnosti o problematice Rukopisů. K nějakým pevným závěrům se zatím nedospělo.

Valná hromada byla ukončena cca v 16 hodin.

JIŘÍ URBAN

Zpráva o Knihovně a Archivu ČSR za rok 2014

V loňském roce přibyly do knihovny dvě signatury: sborník přednášek *Historické fikce a mystifikace v české kultuře 19. století* (Academia 2014) a článek *Podvedl Václav Hanka celý národ?* (revue *History* 2014/1).

Celkem máme v evidenci 1149 knih: 253 svazků nová knihovna (přírůstky): 131 svazků Barašíkova knihovna, 106 svazků Perkova knihovna, 322 svazků Šonkova knihovna a 377 svazků stará knihovna. Stará knihovna a Archiv ČSR jsou deponovány v Archivu hlavního města Prahy a jsou obtížně přístupny (jen do badatelný Archivu). Archiv ČSR obsahuje zejména pozůstalosti našich členů: Adámek, Barašík, Beneš, Pazelt, Perek, Říha, Šohájek, Vojtěch a Vopravil (většinou se jedná o korespondenci). Archiv listin Čsl. společnosti rukopisné (1932–1952) je v devíti archivních složkách. JAROSLAV GAGAN

Rozloučení s Jiřinou Teyrovskou

Dne 10. prosince 2015 se konala v kostele sv. Anežky na Spořilově zádušní mše za Jiřinu Teyrovskou. Zesnula v Kalifornii 16. listopadu ve věku nedožitých 92 let. Spolu s manželem vykonala v Kalifornii mnoho osvětové práce nejen pro Rukopisy. Nezapomeneme. JIŘÍ URBAN

Pomněnka k placení členských příspěvků

Jako každý rok po valné hromadě si dovoluujeme připomenout členům jejich povinnost uhradit členské příspěvky, které jsou již řadu let v nezměněné výši, tedy:

- výdělečně činný člen: 200 Kč
- studující, důchodci, nezaměstnaní: 100 Kč.

Členské příspěvky lze uhradit třemi způsoby:

1. bankovním převodem na účet ČSR u Československé obchodní banky, účet číslo: 223 260 897/0300,
2. poštovní poukázkou na adresu pokladníka ČSR: Mgr. Dana Mentzlová, U Zvoníčky 45, Mírošovice, 251 66 pošta Senohraby.
3. osobně pokladníkovi ČSR na každé schůzce a akci ČSR.

Dary a dobrovolné vyšší členské příspěvky jsou vítány.

VÝBOR ČSR

Víkend na Zelené Hoře

Členové Rukopisné společnosti měli začátkem července 2015 možnost strávit prodloužený víkend na zámku Zelená Hora. Zámek výjimečně otevřel svou bránu veřejnosti, aby zde mohlo proběhnout několik kulturních akcí.

Již v pátek 3. července se konala inaugurační slavnost *Vracíme Zelené Hoře duši* při příležitosti instalace nové sochy Panny Marie Zelenohorské z dílny sochaře Václava Česáka. Socha, která již na první pohled zaujme moderním tvarem, je umístěna na oltáři zámeckého kostela.

Členové Rukopisné společnosti Ing. Jiří Urban, Mgr. Jiří Aubris a Mgr. Dana Mentzlová s manželem dorazili na zámek v sobotu a měli tak příležitost zhlédnout slavnostní zahájení festivalu *9 týdnů baroka*. Během večera vystoupila řada umělců na různých místech zámku. Nezapomenutelným zážitkem bylo představení francouzských barokních tanců v podání souboru Hartig ensemble pod širým nebem ve večerní setmělé zahradě. Za tmy byl program uzavřen bohatým ohňostrojem na nádvoří.

Další dva dny jsme se plně věnovali přednáškám a rozhovorům o Rukopisech v Libušině sále a přilehlých prostorách. Do Libušina sálu mohli návštěvníci volně vcházet a prohlížet si výstavku České společnosti rukopisné, zaměřenou hlavně na výzkum Rukopisů v Kriminálním ústavu. Příchozím jsme podávali výklad o Rukopisech, stručný nebo podrobnější podle zájmu.

V určitých daných časech, nebo když se sešla větší skupina, probíhaly přednášky na různá témata kolem Rukopisů. Pro tyto přednášky jsme měli díky pořadatelům k dispozici místnost vedle Libušina sálu, vybavenou lavicemi a projektorem.

Mezitím jsme stihli prohlédnout si zámek s nově otevřeným sklepením a navázat několik bližších kontaktů. Naši přednášku navštívila například paní Wolfová z rodiny nálezce Rukopisu zelenohorského Josefa Kováře. Její rodina se dodnes stará o Kovářův rodný dům v Radomyšli a obnovuje pamětní desku na domě.

Mluvil s námi také pan Jean-Pierre Ayrault z CCEC Společnosti zámků v Česku, která vlastní zámek Zelená Hora. Řekl, že uvažuje o česko-francouzském projektu, který by mohl být financován z evropských fondů. Dalším mezinárodním návštěvníkem byla paní Aurelia Wojtkowiak, která studuje na univerzitě v Poznani a připravuje doktorskou práci o Rukopisech. Oslovila naši společnost začátkem tohoto roku a měli jsme s ní dosud e-mailový kontakt. Při osobním setkání jsme jí předali několik publikací.

K mladým návštěvníkům zámku patřil pan David Franta, potomek spisovatele Josefa Franty Šumavského. O svém předku napsal bakalářskou práci na Jihočeské univerzitě pod vedením prof. PhDr. Dalibora Turečka, CSc. V ní se

věnoval též příspěvku Josefa Franty Šumavského k rukopisnému sporu. Tento pozapomenutý národní buditel rozebíral slovesné tvary z Rukopisů ve spisu *Zastaralé formy českého slovesa vysvětlené* (Praha 1829). Dále vydal Libušin soud roku 1840 v česko-německém zrcadlovém vydání.

Na závěr bychom chtěli poděkovat pořadatelům, zejména panu Pavlu Motejzíkovi z Mikroregionu Nepomucko a p. Rotovi z obce Klášter za zorganizování zajímavé akce. Těšíme se na další spolupráci. DANA MENTZLOVÁ

Drobné zprávy

(leden 2015 – prosinec 2015)

- Slovanský kulturní institut zveřejnil 6. ledna 2015 na webové stránce <http://www.slovansky-institut.cz> článek *Historie rukopisného sporu*. Většina textu je převzata ze stránek ČSR.
- Nakladatelství Academia vydalo 12. ledna 2015 dlouhou ohlašovanou knihu *Rukopisy královédvorský a zelenohorský a česká věda (1817–1885)*. Knihu napsali D. Dobiáš, M. Fránek, M. Hrdina, I. Krejčová a K. Piorecká z Ústavu pro českou literaturu AV ČR. Druhý díl knihy by měl pokrýt období (1886–1918).
- Blogger PhDr. Alois Matuška (<http://www.matuskuv-blog.estranky.cz/>) publikoval 12. ledna 2015 článek *Falzifikátor a obrozenec Václav Hanka: Dodnes si připomínáme jeho padělky, ale i jeho významnou obrozeneckou práci v 19. století*.
- Literární kritik časopisu Týden Jaromír Slomek publikoval 20. února 2015 na webové stránce <http://www.tyden.cz> článek *Pátečník Jaromíra Slomka – RKZ*, kde napsal: *Česká literární historiografie odčinila letitý dluh. Je tady mohutná (934 s.) komentovaná chrestomatie nazvaná RKZ a česká věda (1817–1885)*.
- Ústav pro českou literaturu AV uspořádal 3. března 2015 *Den s knihou RKZ a česká věda (1817–1885)*. Kromě autorů publikace se zúčastnili prof. Štajf, Dr. Rak a prof. Cooper besedy o dnešním stavu bádání o RKZ.
- Česká televize vysílala 4. března 2015 v pořadu Události příspěvek redaktora Petra Kořínka *Nová kniha o podvržených rukopisech*, kde bylo uvedeno: „*Staly se falešným základem české historie a více než 70 let se o ně přely osobnosti národního obrození. Spor o RKZ poprvé podrobně představuje nová kniha ÚČLAV*.“
- Český rozhlas, Radio Praha vysílal 7. března 2015 příspěvek redaktorky Martiny Bílé *Další otázky okolo slavných rukopisů řeší nová kniha RKZ a česká věda*. Na otázky redaktorky odpověděli autoři Dobiáš, Krejčová a Fránek.
- Muzeum Českého ráje v Turnově připravilo ve dnech 7. května až 18. října 2015 výstavu *Bitva pod Hrubou Skálou*. Výstava je pořádána ke 120. výročí Národopisné výstavy československé. Obraz bitvy 10×8,5 m namalovali podle předlohy Mikoláše Alše pro pavilón Klubu českých turistů V. Bartoněk, K. V. Mašek a V. Jansa.
- Prohlídky zámku Zelená Hora u Nepomuku se konaly 5.–6. 7. a 11.–12. 7. 2015. Součástí prohlídky byla výstava o nálezu Rukopisu zelenohorského.
- Časopis *Tajemství české minulosti* (2015/červenec-srpen) otiskl článek Mgr. Michaely Sochové *Nekonformní modrý abbé*. Jedna kapitola je věnovaná *Neblahé kontroverzi s Rukopisy*. Rukopis zelenohorský označil Josef Dobrovský za „podvrženou mazanici“. Autorka napsala: „*Teprve po provedení důkladného rozboru díla mu historie dala za pravdu*.“

JAROSLAV GAGAN

Česká společnost rukopisná (založena 1932)

Jugoslávských partyzánů 21, 160 00 Praha 6

e-mail: rkz@rukopisy-rkz.cz

IČO: 492 801 80

Bankovní spojení:

ČSOB, č. ú.: 223 260 897/0300

WWW stránky o RKZ:

<http://www.rukopisy-rkz.cz/>

WWW stránky ČSR:

<http://www.rukopisy-rkz.cz/csr/>

Elektronická konference o RKZ:

rkz-l@kix.fsv.cvut.cz

Zprávy České společnosti rukopisné

ISSN 1213-9033

Řada VIII, číslo 2, vyšlo: 21. prosince 2015.

MK ČRE 13420

Vydává Česká společnost rukopisná, Jugoslávských partyzánů 21, 160 00 Praha 6.

E mail: rkz@rukopisy-rkz.cz. On-line přístupno na <http://www.rukopisy-rkz.cz/csr/>.

Vychází nepravidelně, nejméně dvakrát ročně. Rediguje RNDr. Karel Nesměrák, Ph.D.